

34

SETEMBRE
2013

MÈXIC

L'esperança com a contrapès

Salvador Martí, investigador associat, CIDOB, entrevistat per Oleguer Sarsanedas

Enrique Peña Nieto (Atacomulco, Estat de Mèxic, 1966) va ser elegit 57è president de Mèxic a les eleccions celebrades l'1 de juliol de 2012, enmig d'acusacions de compra de vots. Amb la seva elecció, tornava al poder el Partit Revolucionari Institucional (PRI) després de dos sexennis de presidència del Partit d'Acció Nacional (PAN). Peña Nieto va obtenir el 38.2% dels vots, Andrés Manuel López Obrador del Partit de la Revolució Democràtica (PRD) el 31.5%, i Josefina Vázquez Mota del PAN el 25.4%. Peña Nieto no disposa de majoria legislativa.

El retorn del PRI, el partit que va governar Mèxic ininterrompudament durant setanta-un anys, va ser rebut amb marxes de protesta que van aplegar desenes de milers de persones a tot el país, especialment les convocades pels estudiants del moviment Yo Soy 132, molt vocals en la qüestió de les irregularitats electorals i dels biaixos mediàtics. D'altres protestaven contra un possible retorn al passat, amb un PRI que va acabar els seus setanta-un anys al poder sent sinònim de corrupció, repressió, mala gestió econòmica i frau electoral.

Peña Nieto va prometre, en prendre possessió l'1 de desembre de 2012, que el seu govern seria "molt més democràtic, modern i obert a la crítica". També va prometre que, en la lluita contra el crim organitzat (55.000 morts durant la presidència de Felipe Calderón), no hi hauria "pactes amb els criminals". I que revitalitzaria l'economia i permetria que la companyia de petroli nacional Pemex competeixi amb el sector privat.

PricewaterhouseCoopers estima que el 2050 Mèxic serà la setena economia mundial. Segons Salvador Martí, el que més li permet tenir esperança de futur és el seu capital humà.

Com és el Mèxic d'Enrique Peña Nieto?

Un país amb un llegat molt complicat. D'entrada, la violència – molt relacionada amb la desarticulació institucional, la incapacitat de l'estat de combatre les xarxes mafioses, la penetració d'aquestes xarxes en entorns institucionals, la seva apropiació de poders locals i el seu establiment en territoris i espais físics determinats.

La seguretat és el primer gran repte que té el país, el més aparent, després dels anys de trencadissa de les presidències del PAN. El segon gran repte és l'econòmic. Mèxic és una mica com Rússia: el procés de privatització a què s'ha sotmès l'economia no ha generat més competència al mercat, sinó més monopoli – més capitalisme depredador. Mèxic és ple de nous rics (Carlos Slim és l'home més ric del món, segons "Fortune"), de nous empresaris – com Rússia. La decisió de Carlos Salinas, coincidint amb l'auge del neoliberalisme com a tendència econòmica, de privatitzar una economia amb un sector públic molt important, ha produït el que a Mèxic es coneix com *capitalismo de cuates*. D'altra banda, l'agricultura i el món rural han sofert molt amb l'acord de lliure comerç amb els Estats Units: s'ha disparat la migració cap a entorns urbans (a ciutats mitjanes o als Estats Units), on les opcions es redueixen a aconseguir una feina per sobreviure o ingressar a les xarxes de narcotràfic. La precarització del món rural explica perquè els és tan fàcil, als narcotraficants, de reclutar personal de tropa. Al capítol econòmic cal afegir-hi la disminució de l'entrada de divises per remeses dels immigrants a conseqüència de la crisi als Estats Units, i la competència creixent de la Xina als mercats d'Amèrica Llatina. El tercer gran repte (tots estan vinculats) és la recomposició institucional – la coherència institucional, podríem dir. Cal tenir present que Mèxic ha viscut uns últims vint anys força negatius: els anys 90 del segle passat, el PRI va entrar en un estat d'esclerosi per esgotament i el va substituir el PAN amb dos governs molt dèbils. Vicente Fox i Felipe Calderón han estat uns presidents febles, inexperts, incapaçs de controlar els diversos nivells de l'estructura política mexicana. Molts pensaven que Mèxic era un país molt centralitzat, amb un president molt poderós – però això era així perquè el president era el cap del PRI, a qui s'obeïa per disciplina de partit. Quan el PAN va arribar a la presidència, va aflorar la Constitució, que és la d'un estat federal (els Estats Units de Mèxic) que, de fet, atorga relativament pocs poders al president. El PRI, d'altra banda, no ha deixat mai de controlar quotes importants de poder local, davant d'un PAN format per empresaris sense experiència ni cultura política. Com han fet històricament els peronistes a l'Argentina quan han perdut la presidència, el PRI va fer servir de contrapoder el càrtel de governadors dels estats i el PAN, en comptes de liderar un canvi, va adquirir tots els mals hàbits del PRI. Fox va acabar el seu mandat amb uns nivells de popularitat mínims i l'elecció del seu successor Calderón va ser, pel cap baix, tan discutible com la de George W Bush. Ara retorna el PRI amb Peña Nieto i un objectiu clar: manar. S'engega, per tant, un procés de recomposició (fins i tot simbòlica) de l'autoritat – un procés de solemnització institucional – i s'encomana a dos ministeris, economia i governació, que amb el joc de la pastanaga i el garrot (a través de la despesa i el deute i disciplinant dirigents) recuperin el control de l'estructura de l'estat.

Sembla l'art de l'impossible: el PRI és capaç, realment, de reinventar-se?

Els mexicans es divideixen entre els qui pensen que el PRI fa/farà les reformes que són necessàries, i els que creuen que tot és màrqueting. El PRI s'ha adonat que, per governar, cal tenir un país i que per tenir un país hi ha certes qüestions que són essencials i prioritàries – concretament, l'educació. El PAN, abdicant de les seves funcions, va lliurar el control de l'educació pública a una associació pseudomafiosa, molt activa en la campanya electoral de Calderón. Ara el PRI, fent gala de valors republicans, reivindica que l'educació no correspon a ningú que no sigui l'estat. El cert és que més enllà de Peña Nieto (de qui no se sap encara si és, o no, tot imatge), els seus assessors saben el que es porten entre mans, són entesos i fan reformes – i són capaçs d'aconseguir coses tan fora del comú com el Pacte per Mèxic, que ve a ser com una delegació de legitimitat política, per part de l'oposició (PRD i PAN), per a dur a terme aquestes reformes.

I com és que s'arriba a coses tan fora del comú?

Per la implosió dels partits de l'oposició. El PAN (conservador, democristià, anti-autoritari) s'ha enfonsat després de dotze anys de governs inoperants, que a ulls dels votants van robar tant com els altres (el seu únic punt a favor: una certa transparència informativa). La base social del PAN està desmoralitzada i els dirigents, dividits i lluitant obertament per quotes de poder – i pels recursos que se'n deriven. El cas del PRD és més complicat: Andrés Manuel López Obrador (AMLO), a qui molt probablement van robar la presidència el 2006, ha deixat el partit (es calcula que un 50% dels vots del PRD eren vots per ell) i ha creat el Moviment de Regeneració Nacional (MORENA), una coalició "basista" que molts analistes consideren que pot atraure sectors importants de votants del PRD – especialment els que no s'expliquen què hi fa el PRD al Pacte per Mèxic. El PRD s'està descapitalitzant mentre MORENA fa oposició directa al PRI, però avui encara no té presència institucional com a partit polític. En resum: ara mateix, el PRI ho té magníficament bé – però potser només és una finestra d'oportunitat que d'aquí un temps es podria tancar.

I què fan els *Enojados* del moviment *Yo Soy 132*?

Avui tenen un suport de la població semblant al que tenen els Indignats a Espanya: 75-80%. Són especialment forts al Districte Federal, on existeix una xarxa social crítica, ben dotada intel·lectualment, capaç de mobilitzar-se amb gran agilitat i rapidesa. Però també a d'altres ciutats, on una galàxia de moviments pot concentrar-se en moments determinats i produir una onada que, si coincideix amb López Obrador, pot paraitzar el país. Són moviments transversals, de fusió, en el que es barregen persones de nivell social humil amb intel·lectuals de classe mitjana, militants radicals amb activistes de barri, estudiants empipats i joves que no tenen accés a l'educació superior, etc. En conjunt, conformen un capital social crític, heterogeni, atractiu, que genera moltes expressions culturals, artístiques, lúdiques i que, quan s'activa, és capaç de generar un contrapoder. Finalment, el que demostra és que el país té contrapès i té força – que hi ha futur i esperança.

Malgrat el narcotràfic?

Des dels temps, pel cap baix, d'Ernesto Zedillo (1994-2000) i durant les presidències de Fox i Calderón, la política de Mèxic pel que fa al narcotràfic ha estat la que han volgut els Estats Units –unes polítiques que els Estats Units pensen que els beneficien. Per exemple: aconseguen que els centres de producció i la violència de la lluita entre càrtels es produeixi fora de les seves fronteres, alhora que guanyen clients per a la venda d'armes. Els narcos, d'altra banda, també són molt bons clients per a alguns grans bancs nord-americans. Probablement ara el PRI serà una mica més exigent que el PAN. Però és molt difícil resoldre un problema quan hi ha tants i tan importants interessos implicats i tanta connivència.